

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Записали Володимир ГАЛАЙЧУК,
Святослав ПИЛИПЧУК, Роман СІЛЕЦЬКИЙ**

[Зальоти]

Зальоти робили в неділю, десь зо дві неділі перед висіллям. [На зальоти йшли] Хресні. І ті хресні, і ті хресні, горілку випивають, договаруюця. Горілки молодий несе цілого бутля, перев'язує чирвоною лентою... То називається зальоти. То ще така пісня є:

1. КУДИ ЙДЕШ, КУДИ ЙДЕШ
– Куди йдеш, куди йдеш,
Куди шкандибаєш?
– На зальоти, старий чортє,
Чого ти питаеть!

На зальоти йшли з хлібом, таким як защодень, соленим. Він так на столі лишався. Якщо спечут хліба – велика шишка* – ото, кажут, на зальоти добре йти. То то молодій відріували, щоб вона ззіла, щоб цицка велика виросла:

2. ОЙ ПРОСИЛА ДІВКА БОГА
Ой просила дівка Бога,
Шоб виросла цицка довга:
Штири хлопи насассалося,
Ше й музиці зосталося.

Як часом є такі, що вміють чудити, то питают:
– Може, в вас є що продати? Може, якась теличка? Ми заблудили, нас люди наростили, що в вас є щось продати.

Ну, ті кажут:
– Є.
– Може, віддасте?
– Мо, ще хай трохи підросте.

То йшли батьки рідні і йшли хресні. Ше там – сестра, бабу сунут, сусіди... такі, рідніші.

Молода кулупала піч. Вона кулупає, а мати кличе її, і якщо вона не згодна, то дальше кулупає, не хоче йти. Вже завтра буде мастити, а кулупає дальше. Якщо згодна – кидáє кулупати і вже йде. То колись зáпічки були, то там, брала ножика і кулупала, таку ямку в зáпічку робила.

* На випеченному хлібі випирає своєрідну “шишку”.

© Галайчук В., Пилипчук С., Сілецький Р., 2012

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

То ше колись навіть спорили, як землю віддавали у придане, біше чи менше: “То ти мині не віддаєш теї десятіни, там родюча земля...” Той каже: “Ні, в мене ще є молодші...” Біше землі давали дівчатам. В нас там одна каже: “В мене ще є дочки, а в них велики носи. Хто їх візьме? Треба їм біше землі дати, ще на ті носи добавити”. Колись батьки казали – от йди до теї і теї, бо та багатша, більше поля має, і він мусів іти, він підчинявся батькам. І ше раньше давали перше старшу, а потім молодшу, а тепер не так.

А от, наша баба Євдошка. Вона вже мала двадцять п'ять років, то вже стара дівка. Приходить до неї один кавалер на зальоти, – вона його не хоче. А батьки силують... Приходить другий кавалер, – тож вона його не хоче, але йде, бо лучший від того першого... Тиждень до весілля, йдуть до сповіді. Вона насаджує ленти (то в нас тут так в Сапанові, бо більш ніде так...), насаджує багато лентів і йде до сповіді. Йде зі сповіді – [аж] переходить її дядько Євдось і каже: “Не йди за нього замуж, – я ввечері прийду на зальоти”. Третій вже. А якщо вони йдуть на зальоти, вони п'ють багато горілки, і як другий приходить, він повинен вернутися, що тей [попередній кавалер] стратив. І приходить той дядько Євдось, [ї] приходить тут дід наш, колишній, він такий був строгий: “Хто то вже прийшов? – Вже перебираєш, мол, кавалерами. – П'ятнадцять злотих клади на стіл” (П'ятнадцять злотих за Польщі – то були гроши). Він – раз-раз, мусів мати, вийняв заплатив, і той бухонець хліба, що вони принесли, треба занести завтра тому кавалерові, що приходив. Чесно – що ми відказуєм. То ше мої мама відносили.

А на зальотах, то такі [звичайні] пісні співали:

3. ТЕЧЕ РІЧЕЧКА НЕВЕЛИЧЕЧКА

Тече річечка невеличечка,
Схочу – перескочу,
Віддай же мене, моя матінко,
За кого я схочу. (2)

Як віддавала, наказувала
В гостях не бувати,
Бо як же прийдеш, моя доненько,
То й вижену з хати. (2)

Терпіла річок, терпіла другий,
Третій не стерпіла,
Перетворилася в сиву зозулю,
Додому летіла. (2)

Летіла гаєм, то гай ламала
Білим руками,
Летіла полем – поле кропила
Дрібними слізами. (2)

Ше співали – “Мати зятя вибирала”:

4. СВІТИТЬ МІСЯЦЬ, СВІТИТЬ ЯСНИЙ

Світить місяць, світить ясний,
А зіроньки так блищасть,
Не пускає мене мати
В сад вишневий погулять. (2)

– Пусти мене, моя мамцю,
Я хвилину постою,
Там щебече соловейко,
Я його послухаю. (2)

– Ой не пущу, моя доню,
Соловей не твоя річ,
Відчини собі віконце,
Слухай його цілу ніч. (2)

Мати довго ще не спала,
Дочка плакала вві сні,
Мати зятя вибирала,
Дочка думала, що ні. (2)

Ой матусю моя рідня,
Ой матусю дорога,
Віддай мене за сироту,
Бо й з туски загину я. (2)

То дуже плачуть, а ми маєм заспівати їм такої жилибної пісні, шоб молода плакала.
То на зальотах.

[Запрошення на весілля]

Весілля готували на триста п'ятдесяти, до читирисот душ. Молода просить на весілля з дружками. Дві бере. То ше співають:

5. ПЕРША ДРУЖКА – ЯК ДРУЖКА

Перша дружка – як дружка,
Друга – як кадушка,
Третя – як мазило –
Всіх людей посмішило.

То й не хочуть третю просити, бо то їм так заспівають, як ходять просяять, то й третя вже стидається йти. Дружкі – років по 16-17.

То [молода] кланяєця і всю родину запрошує. І приходять у хату – перевирти роблять. Кланяєця молода, а дружки – зразу у пустелю, як в хаті є дівчата. То пускідають з пустелі все на землю, шоб хучче заміж ішли. А молода в той час кланяєця, а дружки

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

пішли pu хатах перевирти рубити. Просить так: “Тато, і мама, і я прошу: приходьте ду мене на висілля”.

Буде мині на весілля погода, бо я запросила всіх звірат. От виходить на подвір'я молода, здібає там кота чи собачку: “Приходьте на весілля”, – шоб була погода.

Колись як молодий приходив просити на весілля, то коло кепки квітку мав. З лівого боку, червону квітку. То батьки не ходили, а молодий ходив з двома своїми хлопцями. Вони собі стояли, а він собі кланявся, а пізніше то й вони кланялися: “Ми просимо всі, і молодий, і ми просимо, приходьте на весілля”.

[Виготовлення вінка]

Вінка дружки плели. З барвінку не плели. Плели зі шпарагусу. Тиждень до весілля йде молода до сповіді. То перед тим дівчата приходили плели вінка. Вона йде в неділю, а вони приходили в суботу. Там з обіда собі наладнають, розочки вплітають в ту зелень. Не співали при тому. Як порвався вінок – то вже щось не те. Але на вінок так дуже не зважали. Головне, шоб коровай вдався.

[Випікання короваю та обрядового печива]

Коровай пичут в суботу. Хрищені пичут. Заказуют. Ті – калачі [і коровай пекли], ті – ікони купляли хресні батьки.

[На коровай] Брали з вісім кілограм мукі, тридцять яєць, масла, дрожджі, цукор приносили тому, хто мав пекти. Пекло п'ять-шість жінок. Такі, середнього віку. Всякі жінки. Розвідніці і вдувиці ду тіста ни йшли. То збоку так люди кажуть, шоб вони не страхалися, тиї муlude [що їм життя в парі не буде].

[На короваєві] Їдна шишка, велика була, з самого верху, то батькові вирізали [потім, при розділенні короваю]. Виробляли [як прикраси на коровай] пташечки, гесики* – такі з дзьобиками з тіста, калиною вбирали, вівсом, барвінком; з прісного тіста таке, як то гиллячко, роблять.

Курувай має чотири годині в печі сидіти. Вже, значить, він випечеця, бо він великий. Колись такі печі були, що як пекли коровай, то ше й треба було розбивати, бо ж він підросте, то ше й розбивали. Брали дрова грабові, дубові, шоб добрий жар був. Береза теж добрий жар дас. Не можна було рипатися, бо як стукнеш дверима, то впаде. То вже як загнітився, то вже можна рипати.

Співали до куруваю:

6. А В НАШОЇ ПЕЧІ

А в нашої печі –
Золотий плечі,
Ше й срібнії крила,
Шоб коровай гнітила.

То проспіваем, всадимо – і тишина, шоб не сів нам. А тоді вже, як десь за годину загнітився, п'єм могорич – вже він не сяде, не репне.

* Гесики – гусочки.

Я як пекла курувай, і всадила в піч, – і такий гарний в печі. Вже п'єм могорич, шампанське. А не можна ж його зразу з форми перевертати, а я на подушку зразу перекинула, а він розірвався. Я думаю – Боже! То ж зара буде паніка, що курувай розірвався, то ж таке – то не будуть жити... Розчиняєм другий... На курувай то дуже зважали. Ше ж і казали, що такий коровай вдався, що під шкоринку кіт скловався.

Ше коло куруваю печут калачики, гусочки. Обсилали хрещених гусочками, рідно, чи навіть маленького коровайчика [ім давали]. То те саме: хто – калачика, хто – гусочку, як хто. То калачик – довгий, вузенький, а зверху – тіко кіска втроє сплетяна.

Ше печут куруваєць маленький, один, щоб різку всадити. То з того самого тіста, щоб була пара. То, значить, коровай, а то – короваєць. Короваєць – то менший боянчик, був трохи біший як тарілка, і пару кісок на ньому. Пекли на черені. І в той короваєць зasadнюють ту маленьку рісочку, і як йдуть до шлюбу, везут до церкви. То його в церкві хористам оставляли. На вулиці як перепиняли, то коровайця не давали, так закуску давали.

То колись такий звичай був, що розходились на весілля – ті в себе, а ті в себе. То коровай і там був, і там. Два короваї було. А потім на другий день молодий йде до молодої, гостюють, і тоді вже перезвá йде від молодої до молодого. Два дні тягнулося. То і в молодого, і в молодої пекли і коровай, і короваєць. То ті коровайці віддавали до церкви. А коли вони на другий день з'їжджалися, то вже короваї звечора роздали. То вже він йде пуз мулуду без куроваю.

На другий день коровайницям співають:

7. СУНЬТЕСЯ, КОРОВАЙНИЦІ

Суньтеся, коровайниці,
Від стола до порога –
Щаслива вам дорога.

То вже їх виганяють.

[Виготовлення різки]

То і дві різки було. По різку йдуть хлопці [також у суботу]. Вибирає вона два свати і дві дружки. І молодий має своїх два свати і дві дружки. За сватів брали більше хрещених батьків дітей. І вони йдуть, молодої свати, по різку, і співають:

8. ДО БОРУ, СВАТУНЮ, ДО БОРУ

До бору, сватуню, до бору,
Вирубай різку здорову.

Різали смереку, не сосну же. Вершок, чи маленька десь росте. Чіпляли ленти, квіти з паперу. Співали:

9. ОЙ РІЗКО, РІЗКО

Ой різко, різко,
Ой де ти росла,

Шо ти в Галюні
За столом зацвила.

То вже та різка означає, що весілля начинається вже таке веселе. То свадьба начинається з різки. Ту різку встромляли в короваєць. Дівчата прибирали в той же день ввечері. То в суботу – різка, тіки молодьож [була].

[Прихід молодого до дому молодої]

[У неділю зранку] То колись в Сапанові така дурна справа була: всі забори зачивають, бо молодий йде. І тута горщики з попілом ставили, і тіки люде підходіть – ті горщики розбивають. І вже – ха-ха! А на тих людей – попіл сипеця. І обізательно – визов драки. [А що ті горщики з попелом означали?] Ну, то таке неуважені. То таке шось... не дуже вони там, свати... То вже зліквідували, а так то воно довго тягнулося. То страшні бійки були. То там, де брама, робили дві таких латі довгих, і там горщик череп'яний. І в людий стілець є, хліб, всьо, а тут... Якщо дадут могорич добрий – ни рузіб'ют горщика, а якщо сопротівляють, всьо – розіб'ют. А попілець – дерев'яний. Розіб'ют того горщика – вже шум: кому попало, кому не попало, кому за комір... Ну, так: на морду не билися, але ж так поштовхалися. Ну але ж що то за весілля, як нема мордобитія?

Як молодий до молодої приходить, то жінки, дівчата так співають:

10. НА ДОБРИЙ ДЕНЬ ТОМУ

На добрий день тому,
Хто єсть у тим дому,
Старому, й малому,
Ще й Богові съватому.

А ти мають відспівати:

11. ДОБРЕ ЗДОРОВЛЯ, ЛЮДИ

Добре здоровля, люди, (2)
Тут вам добре буде:
Будете їсти й пити,
Ще й Богові хвалити.

То так три рази переспівали, а вона лежить на хлібови, руками таково, тісно, щоб він добре розривав. Він має розирвати і з нею привитатися через стил, но ще його не допускають до неї, ще викуп требують. А вона на підушці сидить. А то два сваті з того боку є, і два – з того, і борюця – хочуть біший викуп за кісу взяти. За кісу – бо то вона буде зара розплітати. То колись, як вже розплете, то вже не заплітається... [Такого, що кісу відрубували, не було?] Не, не було такого. ...І ті торгують, а молодий пробує скочити, щоб так руки розірвати.

[А якби свати молодого стола перевернули?] То би була бойня, то би билися. Якщо силою, не дають ніякого могорича, то значить, вона беззінна. А так то співають:

12. МИРОМ, ДРУЖЕЧКИ, МИРОМ

Миром, дружечки, миром,
Ми до вас з пивом,
Ви до нас з горілкою,
З хорошою дівкою.

А ті:

13. МИРОМ, ДРУЖЕЧКИ, МИРОМ

Миром, дружечки, миром,
Ми до вас з пивом,
Ви до нас з медочком,
З хорошим парубочком.

То до шлюбу ту косу розплітали. А дівчата ходили ше з кісъми і умисно заплітали так тонéнько ту косичку, ше й з ниток, щоб той молодий довго розкулупував. А він ка' – хоць бери зубами... Він ни може, довго сидит, а тоді вже, як розплів і поцілує, співают:

14. А ДАЙ, МАМО, МАСЛА

А дай, мамо, масла:
Сім літ корови пасла
Вдень і на росу,
Дай масла на косу.

І вже перша накладає мати [фату], а тоді дружки поправляють, а тіє вже ленти роздають. Як вже її того вельона зробили, підходить сестра. Допустім, в неї є сестра, чи в нього сестра. Підходить, і вона вперізує лентою і садит на пудушку тих дівчат – прощаєця. Всіх опереже. То була звичайна така подушка вишита, із пір'ям. І співають:

15. ОЙ ГИЛЯ, БІЛІ ГУСИ

Ой гиля, білі гуси,
Ой гиля на Дунай,
Розпустила косу росу,
Тепер сиди та й думай.

Ой гиля, білі гуси,
Ой гиля на ріку,
Розпустила косу росу,
Не заплете довіку.

16. ОЙ ВІДДАЙ МИНЕ, МАМО

Ой віддай мине, мамо,
Мине замуж віддай,

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Як ни майш подушок,
То й соломи напхай.

Як ни майш подушок,
То дай міні гроші,
Віддай мине за бідного,
Аби був хороший.

В багатого-губатого,
В нього повно гроший є, –
До бідного-хорошого
Лучче серце пристає.

І то – ни співи, як ни дуведут її ду плачу. То саме як фату насадюють, отоді приспівують, і тоді молода плаче:

17. ВІДДАЄШ МЕНЕ, МУЯ МАМУ
Віддаєш мене, мух маму,
В чужий край,
То дай міні соловейка,
Щоб щебетав.

То дай міні соловейка,
Щоб щебетав,
Щоб він мене щораненька
Збуджував,

Бо чужая матінонька
Ни збуди,
Тіки вийде на вулицю –
Обсуди:

Ото ж моя невістонька
Рано встає,
А вже людська челяднонька
Із поля йде.

І ше там такую жалібну.

[Шлюб]

Врано [у неділю, після “викупу коси” і накладання фати] як їдуть до шлюбу, беруть різочку свати і вперед несут, кричат: “Гоп, гоп, гоп, гоп, висілля, гоп, гоп!” То один сват ніс коровай, а один – короваєць [з різкою]. І вже молодого ведуть дівчата, а молоду – хлопці. Веселяця.

Як йшли молоді до шлюбу, такі калачі їм давали спечені, такі прісні - під пахву. [То для чого давали?] Ну так, щоб все було з хлібом, з миром, з покоєм, щоб ніхто не наврочив... [То і під одну, і під другу руку?] Ну да. [А як то тримали?] А тримає, і ще й ікони несли. От як в нас беруть - четверо хресних, дві хресних мамі. То одні там купляють щось, а тим заказують - спечіт калачі.

Старший сват вінці над молодими тримав.

Ті різки забирають додому і дітям дають, щоб десь гралися, - о, хай там діти пограються. Таким малим, до першого класу дітям давали. Вони - по гілочці, по гілочці зломлять - і так - пішло межи люди.

То тіки як мулуда приходе на різку, то батькам мулудого дарує пударки.

Як їдуть до шлюбу, то якщо батьки померли, то просять благословення. Ше й таку пісню співають:

18. ОЙ ТАМ ЗА ГУРОЮ

Ой там за гурою
Дрібний дощик роси,
А наша Ганнуся
На весілля проси.

Проси вона, проси
Від хати до хати,
Забула вступити
На цвінттар до тата.

- Ой тату мій, тату,
А я ваша дочка,
Поправти на моїй
Голові віночка.

- Ой ни можу, доню,
Рук ни можузвести,
Хай тобі поправлять
Твої рідні сестри.

Ой ни можу, доню,
Бо й на грудях грушка,
Хай тобі поправит
Твоя старша дружка.

Ше садили ж дерева, на памнятъ, на могилі.

19. ОЙ ТАМ ЗА ГОРБОЧКОМ

Ой там за горбочком
Косар сіно коси,

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Молода сирота
На висілля проси.

Проси вона проси
Від хати до хати,
Забула вступити
На цвінтар до мами.

– Ой мамо, ой мамо,
А я ваша дочка,
Поправти на мої
Голові віночка.

– Ой ни можу, доню,
Рук ни можу звести,
Хай тобі поправлять
Твої рідні сестри.

На цвінтарі тіки запрошували кланялися і просили благословення. Нічого не лишали. Кажут, молодій не можна співати, бо буде цілий вік плакати. А як їхали до шлюбу, то якшо молода їде вперед – буде камандувати. Значить, тре перебігти, а саньми їхали. Перебігали, то коли турнұли ту молоду, та молода – в сніг, ікону побила… І воно така притча – цілий вік билися.

І ше було таке, що як весілля яке їде напротів, мусіло ѹдне другому комусь вступити. Якшо не вступило – побилися. І тут цвінтар був даже в нас, що як їхало весілля, і там побилися, і там їх і поховали. Колись були так заїдливі. То як хто кому вступе, то щастя не будут мати.

Молода, як повінчаюця, то цукерки розкидає.

Перепиняли, як вже з церкви. Пока не повінчалися – перепиняти не мона. Ішли вони з церкви чи їхали, люди ставлять стільця, цілушки хліба, солі і снопика жита. Якшо зимою, то можуть, і того снопика, що на покуті стояв, а літом то такого звичайного снопика. Навіть як і нема снопика, то може букет квітів стоять, пулювих. Ото прям наривут всякого – мак, ще там що. То колись тіки мужики перепиняли. Прям пусторонні.

То як вже дудому йде мулуда, то відро води – і виливают під ноги. Як вже дудому ведут мулуду, то так виливают, щоб вона плила, і то мулудий бере її на руки і переносе через ту воду. То він її так шкудував. То то вже гості перед хатою стрічають, і батьки. Якшо вже вони разом, то і ті батьки, і ті батьки стоят, з шампанським вже тепер. Як з церкви прийдуть. Ну й стойт хліб-сіль так само.

Як зі шлюбу стрічали, то в молодої дома на порозі кладут кожуха, щоб вони стали на тому кужусі, і співають:

20. ВИХОДЬ, МАТИ, З ХАТИ

Виходь, мати, з хати,
Своїх діток витати:

Чи твóє, чи не твóє,
За єдно маєш двоє.

21. МАТИ ДОЧКУ ВИТАЄ

Мати дочку витає,
Кожух вивиртає:
Будь, доню, багата,
Як кожух пилихатий.

[Застільні пісні:]

22. Я КАПУСТИ НЕ САДИЛА

Я капусти не садила
І не поливала,
Я не буду її їсти,
Бо в ній нема сала (2)

23. ІШЛА БАБА ВАЛЬЦЯ

Ішла баба Вальця
І злувила зайця, –
Наша капуста тлуста,
Аж злипаюця вуста.

То до капусти, як капусту подають, бо капусту не дуже хочуть їсти.

24. ПРИГАДАЙ, ГАЛЮНЮ

Пригадай, Галюню,
Як то було зразу,
Як я тибе намовляв
Коло перелазу. (2)

Як я тибе намовляв,
Як я тибе кликав,
Як я тибі у кишенню
Цукерочки тикав.

25. ТО НИ БУДЕ НІ ПО ТАТОВОМУ

То ни буде ні по татовому,
То ни буде ні по маминому, (2)
То так буде, як мій милий сказав –
Через плечі батижком спerezав. (2)
А він мене батижком по ногах,
А я його пиріжком по зубах. (2)

26. ПРИГАДАЙ, ДІВЧИНО

Пригадай, дівчино,
Як то добре дівці,
Як то добре дівці,
Як рожевій квітці. (2)

Дівці – поспівати,
Дівці – погуляти,
Дівці – на висіллі
Нічку ночувати. (2)

То в ниділю, тоді найбільше співали.

[Поділ короваю]

Як має руздавати коровай, то [бере] такого бúка доброго, входе в той шалаш і каже з тим дрючком: “Дорогі гості, молоді запорожці, прошу благословення, щоб той дар (то коровай) поблагословити, на покуту постановити”, – і всі вже: “Хай бог благословить”. Так три рази. А тоді вже: “Дорогі гості, молоді запорожці, прошу благословення, щоб дитя поблагословити, на посаг посадовити”. Посаг – то перепивають. Хто коври, хто гроши... А тоді вже він мусит того дручка перебити. Так добре гахне. Три рази. І то вже він тоді вводе, і співають:

27. ЗА ГОРОДОМ КАЧКИ ЛЯЩАТЬ

За городом качки ляшать,
Свати курувай тащать.
Чи ляшать, чи не ляшать,
Свати курувай тащать.

І вже ставлять на столі коровай.

А як коровай мають роздавати, то бриют, миют дружків. Хто має роздавати коровай. То находяця такі живенькі жіночки... беруть нужа, рушника, ну і обізательно ще треба вимастити їх саджою, лице. То вимастят, а по тому миют їх, щоб добре вимити, щоб до короваю чисті були. І муку... І співають:

28. НАШ ДРУЖБОНЬКО ВДАВСЯ

Наш дружбонько вдався –
Сім літ не вмивався,
А восьмого року
Пішов до лотоку,
А в лотоці вмився,
Чиреслом підголився,
Рушником впиризався,
До короваю взявся.

І то бирутъ його, і садовлять на крісло, і тим нужемъ його, бриютъ, і мукою – мол, то пудро. І мусе гроші дати за то, шо добре побриє сваха його. Ну то перед короваемъ, як мають роздавати. І тоді перев'язують його рушникомъ, і він тоді до короваю береця.

Як мали коровай різати, а різка стояла, то вони так рушникомъ тим: якшо злове за перший раз рушника, то буде хлопець. Дружко тако тим рушникомъ – фур! Три рази, а дівчата мали ловити. Рушник той, шо він має вперізуватися руздавати коровай. То вже як мають його роздавати, співают:

29. СТОЙ КУРУВАЙ НА СТОЛІ

Стой курувай на столі,
А попускав гиллянька до стелі,
А попускав гиллянька до броду,
Ой час тобі, куруваю, гей, до роду.

Як ділили коровай, співали:

30. ОЙ ЗНАТИ, ЗНАТИ

Ой знати, знати,
Що кому дати:
Батенькові – шишечку
Із самого вершечку,
А матінці – середину
За рідненську дитину.

То тільки їдна шишка, велика була, з самого верху, то батькові вирізали.
Тому старшому свату, той що рузвосе курувай, співали:

31. О ТИ, СВАТУ, КОРОВАЙ

О ти, свату, коровай
За хуляви не ховай,
Бо в нас така сучка є –
З-за хуляви дустає.

А дружбі:

32. А Я ТЕБЕ, ДРУЖБОНЬКУ, ПИТАЮ

А я тебе, дружбоньку, питаю,
Ой чи дасиш, чи не дасиш короваю,
То я тибе на вулиці пирейду,
То я тибі кучироньки обірву,
То я тибе до сурому, гей, доведу.

Підошву, та[к] як на палець остаєця, запечана, то ше клали півлітру і хліб лужили – то то музикантам. Гроші в підошву не запікали. Гроші музикантам платили отдельно.

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І було ше – кужному грали “добрій пан”. А наш дружко чи хто – добрий пан! Кужному гостюві. Музиканти кужному гостюві приказують – то для них зарібок.

[Перепій]

33. НА ПОЛИЦІ КРУЖКА СТОЯЛА

На поліці кружка стояла,
А в ту кружку кицька насцяла,
А я прошу старшую дружку
Напоїти свата кружкою.

34. ЛІЗЛА ДРУЖКА ПО ДРАБИНІ

Лізла дружка по драбині,
Та й упала межи свині:
Цицькою порося вбила,
Перднула – обсмалила,
Сикнула – обпарила,
І боярам поставила.

[А що батьки мусили дарувати молодим?] Ну та колись тако було: “Перепиваю тобі вагон пшениці, Тіки біжки забери на німецькій границі”.

Бояри – то хлопці. То запорозці були такі. Бояри, то вони такі гости – хлопці, некликані, ну але вони прийшли привітати, могорич взяти. Вони як ішли перепивати, то вони всі збираються, і вони, як ішли до перепою, чудили. З’язують два – конь, ідуть на кіньові. З’язують ногами, що тут голова, і тут голова, але їх встелюють радном, а другі сідають зверху на тих двох. То він так їде до перепою, то так бояри роб’ят. Вони змов’яються і мусіт так. То двері вчиняють, і в хату, і всі кричат – бояри ідуть до перепою. Але обізательно всю – без штанів, тільки запаска. Підніміть ту запаску, трісне раз... То такі були коні. То хлопці, докупи з’язані: той сюди головою, той сюди, і накриті радном, а той сідає зверху, і вгорхом ідуть бояри до молодої до перепою. І ше викидають зада. А той мав бути голий, і тіки запаску причепив, і тако підняв ту запаску. І ше – напоїли звідси горілкою – то ше: а ше наш кінь... під хвіст треба налляти... Бо звідси ж є морда, і звідси. То й звідси наливають.

То ше так звернули, що музикантам дуже співали:

35. НАШОМУ МУЗИЦІ

Нашому музиці
Пипа на язиці,
Треба її берти,
Бо він хоче вмерти.

36. ТИ, МУЗИКО, ГРАЄШ

Ти, музико, граєш,
Нічого не маєш, –

Аби вівці гонив,
Ти би біше заробив.

... і таке всяке, – то так їх доїли, що музиканти ніби так зробили, що дуже сильний дощ був і все весілля понос напав. От, вони вміють, кажут.

Після весілля мулуда кидає вельон старшій сестрі чи подружці. Такі незамужні стають. Перегуляє зі всіма дівчатами в тому вельоні, і їх накриває, і з дітками перетанцює, зі всіма, і музика грає “Горіла сосна”, і вона перетанцює, а тоді кідає його [того вельона].

[Молодий забирає молоду]

То як молодий приїжджає за молодою [у понеділок], то її ховають до кумори, а він ходе шукає. Як довго шукає, то з нього дівчата сміються. Можуть перебрати якусь другу – то вона, чи не вона. Якщо не вгадає – могорич дівчатам ставит. Так до трьох раз, поки не вгадає.

Як мулудий забирає мулуду, то як не хтять мулудої [віддавати], то співають, кленут:

37. ШОБ ВАМ ВÓЗИ ПОЛОМИЛИСЯ
Шоб вам вóзи поломилися,
Шоб вам коні потомилися,
Шоб вам упраж пурвалася,
Нам Ганнуся осталася.

То співали тим дівчатам, як забирають молоду. А ті відспівують:

38. А МИ УПРАЖ ПОВ'ЯЖИМО
А ми упраж пов'яжимо,
А вам сраку покажимо.

А вже як[що] він йде в зяті, а мають [його] забирати, то співали:

39. ОЙ ВИРОСЛА ЧИРЕШЕНЬКА
Ой виросла чирешенька
Біля мого току,
Біда тому приймакові
Із першого року. (2)

Хто в приймаках ни буває,
Той гора ни знає:
Кладе кулак під голову,
Сам спати лягає. (2)

Ой послали приймаченька
Та й в поле орати,

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Та й забули приймакові
З собою хліба взяти. (2)

Оре приймак, оре приймак
Та й в гай поглядає:
Чужі жінки обід несуть,
А мей немає. (2)

Доорався приймаченько
До темної ночі,
Вертаєця він додому,
Дуже їсти хоче. (2)

Як приїхав приймаченько
Під ворота близче:
Ховай, доню, вареники,
Бо йде приймачище. (2)

Прийшов приймак, прийшов бідний
Та й сів на порозі,
Йому теща ходить кричить,
Щоб сів на дорозі. (2)

Прийшов приймак, прийшов бідний,
Ще не поспів сісти,
Йому теща ходить кричить:
– Неси свиням їсти (2)

Шоб ті свині поздихали,
А хата згуріла,
А вже ж мині, приймакові,
Та й жизнь надоїла. (2)

Зібралися два приймаки,
Стали говорити:
– І ти приймак, і я приймак, –
Ідем в корчму пити. (2)

Зібралися дві сусіди,
Стали говорити:
– В тебе приймак, в мени приймак, –
Не хоче робити. (2)

То вона [молода] в весілля входе [переходить до молодого], саме в весілля, на другий день. Якшо вона йде в невістки, то вона... Її зустрічають вже батьки тамти, на подвір'ю. Виходять так само на пуріг, до дверей. Зустрічають хлібом, горілкою, Ну, і співають пісню таку:

40. РАДА СВИКРУХА, РАДА

Рада свикруха, рада, (2)
Наварила винограда,
Сипе на тарілку
І вгощає невістку.

Свекруха вбрана, так я то звичайно. Зустріне, випивають шампанське. Невістка цілуєця, вітаєця, як має якогось подарка тій ще матері... [А через поріг її не заносять?] Вона сама заходить. [А не було такого, щоб вона торкалася припічка, печі?] Ой, то то би ми обурилися, що невістка... Куди ж, вона має право вже... керувати вже... [А було таке, що вона не мала права десь подивитися?] За нашого таке не було. То таке, що як батьки довольні, – невістка прийшла, – то і всі довольні, ниякої приключочки ни шукають. І співають всяких пісень:

41. ОЙ ТЕПЕР Я ШИРОКА

Ой тепер я широка,
Ой тепер я висока,
Ой тепер я рада стала,
Шо й невістки дочекала (2)

42. ОЙ КОБ БОГ МИНІ ДАВ

Ой коб Бог мині дав
Свикрухи діждати,
То б я її навучила
В ришиті гуляти. (2)

Гуляй, гуляй, свикрушинько,
На вудній ніжці,
Шоби знала, як годити
Молодій невістці. (2)

То вже так співали, як приведут молоду, як вже вона має в хаті тій жити.

[Комора]

А колись ще молодих в комору вели, то співали:

43. ВЕДУТ МИНЕ ДО КУМОРИ

Ведут мине до кумори,
То я йду,

Дають мині гурілочку,
То я п'ю:

Сім з перцем, сім без перцю,
А сім – так,
Отоді я розібрала,
Який смак.

44. ОЙ МАМЦЮ МОЯ

– Ой мамцю моя,
Ду кумори ведут.
– Цить, доню, мовчи, доню,
Бо там меду дадут.

То то ше колись, то вели їх на вишкі спати. Але то ше колись-колись. То ше меї тітки баба казала, що то я вже, певно, остання була, бо тоді вже скасували таке. Знайти, клуні ставили високі, бо туди треба було багато соломи вперти. Ну і, каже, туди повели, і там жінки, таків тріпухи, як би ми, – треба, чи вона чесна чи не чесна. І вже провірають, туди їм там ту простињь дають. Сплять, і її мають встрічати: якщо там та простињь чиста*, то то вже ведут і співають, і такі раді, що ну. І співають:

45. ТЕПЕР, МАМО, НЕ ЖУРИТИСЯ

Тепер, мамо, не журитися,
Тепер, мамо, виселитися:
Лужок ни помити,
Діжки ни місити
І хати ни мести,
Тіки пурадочек вести.

То тоді так старалися дівчата чистими, чесними бути. А якничесна, то як хитрий молодий, ту злове горобця і його там руздерє, щоб напустити крові. Якничесна мулуда, то її вже так стрічають... збитки роблят: кідають їй сміття, віникій, вона мите, замітає, ті знов насмітят... То дуже позор батькам був.

[Розхідний борщ. Перезвá]

Вже тако, припустім, два дні, то вже збираюця баби, і тако:

46. НИНІ ГОЦКИ, ВЗАВТРА ГОЦКИ

Нині гоцки, взавтра гоцки,
Наварили горщик поцки,
Десь узявся сивий кіт,
З'їв всю поцку та й утік.

* “Чиста” – тобто з ознаками того, що молода виявилася “чесною”.

47. ОЖЕНИВСЯ ДУРНУВАТИЙ

Оженився дурнуватий
Та взяв дурнувату,
Та не мали, що робити, –
Запалили хату.
Дурний воду носе,
Дурна бога просе:
– Шоб та хата згоріла,
Шоб я ноги нагріла.

То вже два дні по весіллі, то вже ті борщі.

А якшо вже останнє весілля робе, то – такий вінок, викладають на комин, а вже батьків садовлять чи на фуру, чи на тачку. [То аж на хату на комин?] Да. [То останнє весілля, як останню дитину?..] Чи дочку, чи сина... А батьків садовлять чи на тачку... тово Степана Гальку садовили на воза... [А хто то робить?] Свати, такі жінки молодші помагають. Ми сміємося, співаєм. [А куди везуть у тачці?] А везут десь чи в ліс, чи в річку, чи в канаву куда. [А як називають той звичай?] Ну то вже – розхідний борщ. [То у понеділок?] Да. [А борщ варили?] Да. Чи квасцьовий, чи такий, – любий.

[А якось перебиралися?] Не, нє. Прамо так встрічали [зі шлюбу]. То на другий день уже [переодягалися].

То вже після всього, вже як коровай роздатут, на другий день співали “Чобути”:

48. ОЙ ЗЯТЮ МІЙ, ЗЯТЮ ХОРОШІЙ

Ой зятю мій, зятю хороший,
Закопала під вешнею гроші.

[Приспів:]

Чобути, чобути ви мої,
Наробили клопоту ви мині.

А хто буде дочку любити,
То той буде гроші лічити.

Теща свого зятя зманила –
Взяла тиї гроши пропила:

– Ой зятю мій зятю хороший,
Люби мою дочку без грошей.

Ой піду я до комори по муку,
Висять мої чобути на кілку, –

Ото тії чобути, що зять дав,
То за тії чобути дочку взяв.

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Повісила чобути на гвозді,
Сама сибе вдарила по нозі, –

Ото тії чобути з Кузина –
Обіцяєвся їх привезти, і нима.

То за тую чортову скатину
Взяли мою рідню дитину.

[А з діжею що робили?] А діжу, то то вже встрічають батьків. Якшо приїхали до мене, на другий день приходять свати до сватив в гості, і виносять діжу, ставлять, і так кочаюця, кругом діжі ходять, ходять і співають. [А діжа закрита, відкрита?] Закрита. [А там щось всередині було?] Ну, там тісто, може, тіки теє, шо розчиняти. [А що співають?] Ну... Гоп!

49. ОЙ ГОП, ГОП

Ой гоп, гоп,
Як вирощу, буду хлоп,
Як вирощу аж ду стелі,
Буду спати на пустелі,
Ой гоп, гоп!

Таких веселих співали, тиї, що ходят кругом діжки: йде сват, напримір, впереді, і ті батьки, і ті батьки, а ті всі гості, всі... Там йдуть, витанцюють: “Ой гоп, гоп!”.

А ше ото після весілля збираючя хазяйкі всі – хто коло чого робив. Хазяїн ставе бітон горілки посередині, всі хазяйкі тако круганá: хто – каструлю, хто – тертку, хто – макогона... хто що робив, то з тим танцюють:

50. ЯК НЕ ДАСТЕ ГОРІЛКИ

Як не дасте горілки,
То поб’ємо тарілки...

І поб’ють... Іде хазяїн, черпака бере, і всім дає горілку пити, а всі танцюють. Музика грає. То все на розхідний борщ. А хазяйкі собі таке придумали:

51. А МИ ВСЕ РОЗДАЛИ

А ми все роздали,
Нам горілки не дали.
Як не дасте горілки,
Будем бити тарілки.

То на другий день – гойдають всіх: матерів, хресних, господиню, хазяйок. На кріслі обнесли кругом. Ше господині дають ціле кільце ковбаси на шию, вона має в

руках горілку і мусе кожного обйти: п'еш, ни п'еш – мусиш випити зо мною. Вмираєш взвітра, а нині мусиш випити. І я по кусочку ту ковбасу ріжу і ломлю.

[А сороміцькі пісні співають?] Шоб соромилися? Колись співали. Тепер вже якось молоді не йдуть в перезв'у. Через що – бо там такі пісні співають, що молодим нема що слухати. Весілля не може бути без такої пісні. Якось цікавіше весілля.

[Додатки:]

[1. Одяг молодих і весільних чинів]

Колись старші свати такі ленти мали, оплічок, щоб вони вирізнялися. Лента або біла, або голуба, така метрова, дівчата чіпляли, щоб вони вирізнялися, що то вони свати. То хлопці за ті ленти ще й гроши давали.

Молода вдягнута була в лентах. Багато лентів, блюзочка, спідничка, – та їй і всьо. Як уже до шлюбу йти, то вже передівається в плаття, а ленти роздає дівчатам всім. На голові – вінок. Вельон – само собою. То як іде до церкви тіки, то має віночок з самих квіток і зелені. Колись навіть не в платтях вінчалися, а – вишина сорочка і спідниця. І вони тримали ту сорочку вишину: як мати вмирає – то мене в ту сорочку і вберіт. Тримали до смерті. Так само зберігали квітки, ті, що з правої сторони мулудим, то в ікону заложували. В мене он скіки років вже є. [А для чого то?] Ну то так як пам'ятку, як символ вже того молодіжного.

[2. Особливості похорону неодружених]

Якщо незаміжні помирають, то вдівають тоже в плаття, і вельон, і букет так само, і коровай печут. Хресні печут, і несуть на цвінттар, і там роздають. [Від якого то віку?] Від сіми років, чи від десіти. Від сіми, да. Короваєць менший, бо то дітки ще, то меншечкий коровай. Різки вже нема, тіки на цвінттар несуть і замість весілля вже на цвінттарі роздають. Коровайці вже не печут, бо то нема пари, вже вона померла. І різки вже не роблять, тіки так, квітки на могилу... [А хлопець, якщо він з дівчиною ходив...] Приходить, приходить. То він так, звичайно йде. [А персня їй дають?] З воску ліплять. Ото з тих подсвішніків. Вона ж мертвa, то свічка і зліва, і справа [біля покійної] горить.

Записано 13 липня 2006 р. від Плисюк Віри Григорівни, 1927 р. народж., Плисюк Марії Пилипівни, 1934 р. народж., Кравчук Ганни Пилипівни, 1928 р. народж.